

A. Sopoćko, *Państwo*, Wydawnictwo PWE, Warszawa 2022, ss. 156, ISBN 978-83-208-2514-5.

Przedmiotem recenzowanej książki jest określenie głównych czynników decydujących o zaistnieniu państwa, a następnie o jego utrzymaniu. Autor przybliży czytelnikowi różne zakresy znaczeniowe państwa w różnych okresach historycznych i wskazuje na potrzebę ich syntezy. Według niego państwo powinno być „...rozumiane jako całość różnych procesów, zjawisk dziejących się na pewnym terenie, wywołanych przez ludzi i zależnych od ludzi” (s. 15).

Autor wykonał w pełni postawione w opracowaniu zadanie naukowo-badawcze, wykazując się dobrą znajomością analizowanych problemów zarówno w aspekcie historycznym, jak i z punktu widzenia czasów współczesnych. Książka adresowana jest nie tylko do studentów i pracowników naukowych, ale także do polityków. Porusza ona bowiem istotne problemy teoretyczne i praktyczne funkcjonowania państwa. Jest to wiedza ważna, ponieważ pozwala trafnie podejść do kwestii rozstrzygania spornych spraw dotyczących rozwoju demokracji, do ustalenia, jak dużą rolę w gospodarce ma pełnić państwo, a jaką rynek. Ten problem pojawia się szczególnie w tych krajach, które na drogę demokratyzacji wstąpiły niedawno. Zwłaszcza w czasach kryzysu u władzy państwowej występuje duża pokusa do nadmiernego rozszerzania roli państwa w gospodarce.

W ciągu wieków kształtowały się różnorodne koncepcje państwa. Autor, podobnie jak większość naukowców zajmujących się tym tematem, zwraca uwagę na nierozłączne atrybuty państwa, takie jak: terytorium, organizacja i suwerenność. Znalazły one odzwierciedlenie w różnych koncepcjach państwa od czasów najdawniejszych po czasy współczesne. Autor przedstawia wybrane historyczne wzorce państwa oraz przybliży czytelnikowi zasady jego działania w różnych okresach historycznych. Robi to w sposób jasny i niezwykle interesujący.

Należy zgodzić się z Autorem, iż „państwo jest zintegrowanym systemem, w którym zachodzą sprzężenia zwrotne między jego elementami” (s. 46). Jak słusznie zauważa, chodzi tu także o relacje władzy z resztą społeczeństwa. Autor podkreśla, że

demokracja jest systemem sprawowania władzy, dla którego w teorii nie ma kontrpropozycji. Tyle że właśnie jedynie w teorii, bo w praktyce wygląda to zupełnie inaczej (s. 44).

Oczywiście system może być bardziej lub mniej demokratyczny, o czym możemy się przekonać, stosując np. wskaźnik The Global State of Democracy Index, który zawiera zintegrowaną ocenę aspektów demokracji na podstawie dwudziestu dziewięciu składowych (m.in. takich jak reprezentatywność rządu, wolność partii politycznych, wolność mediów).

Na szczególną uwagę zasługują cenne spostrzeżenia Autora dotyczące utrzymania państwa i demokracji (rozdział IV), w których przewija się ważna myśl:

To społeczeństwo zarówno określa ograniczenia swojej władzy, jak i podtrzymuje wymogi systemowe, które tworzą warunki współdziałania obu stron (s. 46).

To właśnie demokracja, mimo swoich wad, jest zgodnie uważana za najlepszy ustrój społeczny, ale tylko pod warunkiem, że zachowane zostaną określone warunki. Do tych najważniejszych, które świadczą o istocie demokracji, Autor zalicza m.in.:

- właściwe wykorzystanie instytucji demokratycznych, które „...aby dobrze funkcjonowały, muszą mieć za podstawę odpowiadającą im społeczną świadomość” (s. 129);
- odrzucenie dominacji w rozwiązywaniu sprzecznych interesów na rzecz konsensusu: „Równowaga nie powstaje przez głosowanie, lecz przez negocjacje i osiągnięcie konsensusu” (s. 150);
- troskę o równowagę na rynku mediów i informacji: „Demokracja wymaga obiektywnego przedstawiania różnych punktów widzenia oraz konkurencji” (s. 149);
- sprawowanie władzy przez właściwych ludzi i ograniczanie stereotypów kulturowych, które podważają wartości demokratyczne (s. 125–126);
- ograniczanie centralizacji władzy, która to zawsze będzie stwarzać ryzyko nieprzestrzegania praw człowieka.

Autor słusznie podkreśla, że „...aby system demokratyczny był zrównoważony, musi on istnieć na wszystkich poziomach i we wszystkich wymiarach życia społecznego” (s. 154). Dlatego tak

ważne jest, aby demokracji nie sprowadzać tylko do systemu wyborczego, który może grozić dyktatem większości i będącego istotnym zagrożeniem dla stabilności państwa.

Niewątpliwą zaletą książki jest profesjonalizm w przedstawieniu zagadnień państwa i demokracji, może więc ona dobrze spełniać funkcję edukacyjną.

Stanisław Ślusarczyk

<http://orcid.org/0000-0003-4474-8208>

Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie

DOI: 10.35765/HP.2418